

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frankovska ul. 6/1. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvo Ljubljana

Licealna knjižnica
Ljubljana
Strossmayerjeva ulica, II. drž. gimn.

Izhaja vsak četrtrek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna številka 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po Din 2:50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Kaos.

Iz Dalmacije poročajo, da so se razmere glede prosvete v zadnjem času neizmerno poslabšale. Prosvetno upravo so razdelili na dve politični oblasti, splitsko in dubrovniško, in šolstvo je prišlo pod upravo velikih županov. Nastala je prava upravna anarhija glede prosvetnih vprašanj in prosvetne uprave.

Zrušile so se vse prosvetne ustanove, uničili so se vsi dosedaj še veljavni zakoni in zadnji čas je veliki župan ukinil celo nadaljne učiteljske natečaje. Prenehali so okrajni šolski sveti, v katerih so imeli učitelji lepo število svojih delegatov. Okrajni in oblastni šolski nadzorniki so postali le referenti za šolske zadeve, brez vsekake oblasti, ker celo dopust do 15 dni podeljuje le veliki župan.

Z eno potezo peresa gosp. ministra prosvete so se vzele vse pravice. To so lepi darovi za lepo, plemenito in patriotično delovanje učiteljstva.

Taka poročila dohajajo iz pokrajin naši centrali!

Pogreška, ki so jo napravili državni prosvetni krmilarji je huda, ona je usodna in pogubonosa za državno idejo in za državo samo, kajti destruktivni elementi so neumorno na delu, da rušijo notranjost državnega edinstva tudi med učiteljstvom in da ustvarjajo nerazpoloženje tudi med učiteljstvom, da še z njim podprejo svoje Sisifovo delo, ki so ga izvršili proti državi v širokih masah naroda.

Zaman postajajo vsa opozorila s strani učiteljstva, delo razdiranja prosvetne uprave se nadaljuje, ne da bi upali, da bi kmalu dobili zakonito nadomestilo

za ono prosvetno upravo, ki je bila ukinjena.

Največjo pogreško so izvršili s tem, da so dosedanje prakso v prosvetni upravi ukinili, preden smo dobili nove šolske zakone; da so ukinili šolske korporacije, preden smo dobili zakonite druge, ker od upravne demokracije smo s tem prešli k upravni absolutizmu.

Nezadovoljstvo v vrstah učiteljstva je večje od dne do dne, kajti kaos je vedno večji, ukinjanje mesta, ki so postala že narodno pravo, ni jasnosti ne glede nameršanja ne glede premeščanja, dogajajo se prestopki pri upokojitvah, ki jih nismo bili nikdar vajeni, da so upokojnici po več mesecev brez vsake plače itd., itd...

In marsikaterim pogreškom bi se lahko z lahkoto izognili, ohranili bi lahko zadovoljstvo učiteljstva, ki je pogoj uspešnemu prosvetovanju šolstva, če bi bilo le malo volje do sporazumevanja in upoštevanja iskrenih opozoril, ki jih daje učiteljstvo g. ministru prosvete.

Za veliko pogreško smatramo dejstvo, da še do danes ni zastopnika slovenskega osnovnošolskega učiteljstva v ministrstvu prosvete v Beogradu, ki bi bil pravi tolmač slovenskega osnovnošolskega učiteljstva in s pomočjo katerega bi se izognili vsem nejasnostim in vsemu nezadovoljstvu, ki je zavladalo danes pri nas. To svojo zahtevo ponavlja slovensko učiteljstvo znova, dokler še ni popolnoma ubita vsa vera v učiteljstvu in dokler je učiteljstvo še voljno nositi odgovornost za razmere z onimi, ki jih ustvarjajo. Ob dvanajsti uri ponavljamo to svojo odločno zahtevo!

slabih uspehov v srednji šoli, niso novi. Pojavljali so se že v prejšnjih dobah, kar znači, da srednja šola nikoli ni bila zadovoljna z delovanjem osnovne šole. Ti očitki pa se množijo osobito izza one dobe, ko se je pričelo osnovno šolo prenavljati v zmislu modernih pedagoško-didaktičkih načel. Ti očitki pa nikakor ne smejo zadrževati ali zrahljati zapričete notranje reforme osnovne šole, marveč kličejo nas glasneje k intenzivnejšemu delu v zmislu te reforme.

V prvi vrsti moram pibiti, da osnovna šola po svojem zvanju ni pripravljavna za srednjo šolo, marveč splošno izobraževališče in vzgojevališče najširših plasti naroda.

S tem srednja šola ne računa, marveč želi prejemati iz osnovne šole v prvi vrsti dobro »natrpne« učence v slovnici, računstvu, čitanju in pisanju. Ni še daleč doba, ko se je osnovna šola morala brigati le za te učne predmete, vse drugo se je smatralo le kot nevažni privesek; zato pa je v tej dobi bil naslovni očeček redkejši, kot je dandanes; osnovno šolo pa je takrat obremenjevalo tudi dokaj manj zahtev. Življenske zahteve, napredovanje in razvoj mladnoslovja ter z njim vzporedno izboljšujoče se metode so odkazale osnovnošolski nalogi nove smeri: vzbujati otroškega duha, vaditi otroka v opazovanju okolice, vzgojiti ga za koristnega in vrednega člana človeške družbe v praktičnem življenju. Ni problem posredovanja znanja, temveč problem vzgoje najvišji problem osnovne šole. Zgodovina pedagogike kaže, kako pogosto se je spreminjal ustroj, učni načrt in učni način v osnovni šoli, kaže pa tudi, da je ostala ravno srednja šola z manj bistvenimi izpremembami vedno pri svojem starem tipu. Srednja šola je pač menjavala količino, prav malo pa način poučevanja. Zato se polagamo že pojavlja zahteva po temeljiti izpremembi učne metode v srednji šoli, in sicer v zmislu približanja osnovnošolski metodi, ki temelji na dušeslovno-pedagoških načelih. Hvala bogu imamo že precej srednješolskih učiteljev, ki so uvideli nevdržnost zastarelih

metod pri pouku v srednji šoli. Osobito je potreba, da se v tem zmislu reformira učna metoda vsaj v prvih razredih srednje šole in s tem bo tudi uglajen prehod učencu-dijaku iz enega tipa šole v drugi, saj vendar, s psihološkega stališča rečeno, 10-letni učenec z vstopom v srednjo šolo ne neha biti otrok!

Predpogoj te skupne reforme, naše skupne stavbe »šolstva« je tesnejši stik osnovnošolskega in srednješolskega učiteljstva. Tako bi se pričelo medsebojno spoznavanje vzgojno-učnih smotrov, nalog in načinov, izmenjavale bi se izkušnje, želje, sodbe itd. Srednja šola bi spoznala, da tvori prepad med staro in novo osnovno šolo reforma, ki stremi po samodelavnosti, samostojnosti — torej po življenjski praktičnosti učencev. V prilog pravilnemu razumevanju pa naglašam, da naj stoji vsekakor na prvem mestu strokovno in šele potem metodiško znanje; to pa velja za osnovnošolskega in srednješolskega učitelja, ali kakor pravi v »Popotniku« (št. 5.—8. leta 1922.) v svoji razpravi »Specijalizem in metodizem« g. rav. F. Vajda: »Precejevanje metode je metodizem in ta je nevarnejši od specijalizma« in pozneje: »Gotovo pa je, da najboljša metoda ne nadomesti strokovnega znanja«. Stremljenje po višji strokovni izobrazbi je glavni razlog trkanja osnovnošolskega učiteljstva na vrata univerze, torej preustroja učiteljskega strokovnega znanja, v smeri navzgor. In ta klic je glasen in že star, česar ni mogoče trditi o klicu srednješolskega učiteljstva po izobrazbi v metodiki, vsaj v tej meri ne. Pač je v omenjeni razpravi g. rav. Vajda zahteval, da se morajo slušatelji filozofske fakultete na vseučilišču seznanjati z metodiko dotičnega predmeta ter naj iz metodike tudi polagajo izpite. — Le mimogrede naj omenim važno točko k potrebni notranji reformi srednje šole. Gojenci radi zapadejo v življenju raznim ekstremom državnopravnega in socialnega naziranja. V odpomoč temu, in iz vzgojnega in učnega stališča, bi v srednjih šolah pripravili uveljaviti »samovlado«, ki prej spada v srednjo nego v osnovno šolo, da si isto lahko tudi tu iz-

MIRKO VAUDA:

„Osnovna šola preslabo pripravlja na srednjo šolo!“

Taki in slični očitki so na dnevnem redu in tudi višji šolski svet jih je iznesel v obliki posebnega odloka šolskim vodstvom. V »Učit. Tov.« z dne 13. marca 1924 smo med družtvenimi vestimi čitali proteste dveh učiteljskih društev proti

tem pritožbam. Smatram za času primereno in važno konstatirati nekaj najmarkantnejših okolnosti, ki zavračajo, oziroma kažejo te očitke v popolnoma drugi in edino pravi luči.

Očitki, da je osnovna šola sokriva

LISTEK.

IVAN LAPAJNE:

Kako smo zborovali pred 50 leti.

(Učiteljska spominska črtica.)

I.

»Per aspera ad astra.«

Če pride turist srečno na visoko goro, se z zadovoljstvom in zadoščanjem ozre nazaj na strmine, ki jih je preplazil, in z notranjo pohvalo se spominja svoje bravure, da je prešel čez več ali manj veliko nevarnosti. Toda tolaži se obenem z latinskim izrekom, ki smo ga postavili na čelo tej črtici. Tej primeri smemo prispodobiti način in okoliščine ter težave, ki so spremljale zborovanja slovenskega učiteljstva pred 50 leti in več.

Do leta 1860. je vladal v Avstriji absolutizem; v tej absolutistični dobi ni bilo zborovanj in društv nič. Šele oktoberski diplom (1860.) in februarški patent (1861.), s krivičnim volilnim redom za državni zbor in deželne zbornice, sta prinesla ustavo, četudi za Slovane le polovične vrednosti. Po delno srečno prestani vojni leta 1866. z Italijani in Prusi, kateri slednji nas je pri Kraljevem Gradcu po svojem »Schulmeisteru« pobil, po razglasitvi dualizma, ki je bil posledica vojne izgube, začelo se je v Avstriji novo življenje. Omogočilo je živahni pokret tudi med Slovani, sestavo in razglasenje temeljnih zakonov (§ 19.) in družtvenega ter zborovalnega zakona (1867.). Zato so se v Avstriji tudi med Slovenci začele snovati čitalnice itd., v

Ljubljani se je ustanovila »Slovenska Matica«, v Ljutomeru se proslavljala 1000-letnica Cirilove smrti (1864.), ondi je bil prvi slovenski tabor (1868.) itd.

Tudi ljudskošolsko učiteljstvo se je pričelo gibati, najprej v nemškem rajhu, potem v Avstriji, kjer so zborovali največ le nemški učitelji na Dunaju in drugod, češki v Pragi, hrvatski, srbski in slovenski v Zagrebu (1871.). Slovenski, kranjski učitelji so imeli prvi svoj shod 1. 1868. v Ljubljani (na magistratu, katerega se je bil pisec udeležil kot takratni učiteljski pripravnik).

Nova doba jih je zbudila, zgled sosednih učiteljev, »exempla trahunt«. Snovanje novih šolskih zakonov v letih 1868. do 1873. jih je vzdramilo, ko so se stari predpisi (stari čez 60 let), imenovani »Politische Schulverfassung« vrgli v koš in »ad acta«, je pričelo novo organizovanje in življenje.

Leta 1868. je bil izdan novi državni šolski zakon, ki je uredil in upeljal državno šolsko nadzorstvo in zavrgel cerkveno šolsko nadzorstvo (konkordat). Za posamezne dežele so se v l. 1870. izdali posebni zakoni o šolskem nadzorstvu. L. 1869. je izšel novi državni zakon o uredbi, ustanavljanju, vzdrževanju ljudskih šol ter o učiteljskih pravicah. Tem temeljnim zakonom so v poznejših letih sledili še specijalni deželni zakoni — na Kranjskem šele leta 1873.

Ti novi zakoni so dali tvarino za novo življenje, za nova zborovanja, nova društva in — prepir. Z novimi zakoni niso bili nekateri stanovi in nekatere politične stranke zadovoljne. N. pr. duhovščina jih je grajala, ker je z njimi izgubila absolutno oblast, ki jo je do tedaj

imela nad šolami in učiteljstvom. Nemškutarje je jezilo, ker so učitelji, ki so imeli prvo besedo pri konferencah (domačih, okrajnih, deželnih), pospeševali v šoli in v zborih slovensčino, za katero so zahtevali povsod prvo mesto, kar novi zakoni niso zabranjevali, pač pa so nasprotno delovali izvršujoči organi: okrajni, deželni šolski nadzorniki, glavarji in drugi.

Uspeh prvega zborovanja kranjskih učiteljev je bila ustanovitev »Kranjskega društva učiteljev«. Iz tega se je leta 1869. ali 1870. izcimilo za vse slovenske pokrajine »Slovensko učiteljsko društvo«, ki je nekaj let (4—5) čvrsto delovalo, potem pa zaradi hudega nemškega vladnega vetra utihnilo za 3—5 let. Pa kmalu se je zopet oživilo kot »Zaveza slovenskih učiteljskih društev«. — Na Štajerskem so se v letih 1869.—1873. osnovala učiteljska društva v Mariboru, Celju, Ptujju, ki so pa bila bolj nemška kakor slovenska. Le ljutomersko okrajno učiteljsko društvo je imelo že prvotna opravila v slovenskem jeziku. V tem društvu je deloval pisec. Ker je z odločno besedo zagovarjal pri vsaki priliki slovensko stališče, se je zameril deželnemu šolskemu nadzorniku; očital mu je »nelojalnost«. Sam namestnik se je takrat nad njim hudoval, zagrozivši mu: »Diesen Kerl muss ich von Luttenberg fortbringen.« — Enako neprilichen je bil pisec okrajnemu šolskemu nadzorniku za ormoški okraj prof. K. Ko so učitelji ormoškega okraja hoteli imeti tako svoje društvo, kakršno so imeli ljutomerski tovariši, namreč s slovenskimi pravili, se je ta tako jezil nad njimi in nad piscem in je nasprotoval, da ni prišlo do osnutka društva.

II.

Srce je prazno, srečno ni; Nazaj si up in strah želi.

Prehitro je pisec odložil uredništvo in založništvo svojega strogo narodnega pedagoškega lista »Slov. učitelja« (en sam letnik, 1873.), ki je stal v odločni opoziciji zoper nemško-liberalno »Laibacher Schulzeitung« in deloma zoper slovensko-klerikalnega »Učit. Tovariša«, ki ga je takrat urejeval blagi, učeni in poštini učitelj Mat. Močnik. Leta 1874. je hotel pisec to delo nadaljevati. V ta namen je ustanovil »Učiteljsko društvo za slovenski Štajer« s pomočjo svojih zvestih sobratov, n. pr. v Ljutomeru (Blaž Pesnišek (umrl pred leti v Bosni), Janko Žirovnik (še aktiven v Borovnici), v ormoškem okraju, v sevniškem, celjskem, ptujskem, mariborskem in drugod. Društvo je ustanovil radi tega, da je začel pod njegovim okriljem zopet izhajati »Slovenski učitelj« (1874.—1877.) v istem duhu kakor leta 1873., in radi vzpodbude spodnještajerskega učiteljstva k delu v šolsko-narodnem smislu; kajti veliko boljših tovarišev je bilo nemškutarškega duha, ali pa so bili mlačni. Več učiteljev je bilo pa preveč mežnarske nature. »Slovensko učiteljsko društvo« je bilo pa nekaj let budilo tudi štajersko učiteljstvo, je pa v dobi nemškega pritiska na Kranjskem (1872.—1877, Auersperg-Pirker) utihnilo.

Kakršno nalogo si je naložilo to društvo za celi spodnji Štajer in kakšna so bila njegova pravila, to svedočijo vsi štirje letniki njegovega glasila (1874. do 1877.) in sledeči poziv k pristopu, ki se glasi s pravili vred tako-le:

(Dalje prilož.)